

**MIGRATSIYA JARAYONLARINING OILAVIY TARBIYAGA
TA'SIRI VA BOLALAR IJTIMOIYLASHUVIDA YUZAGA
KELADIGAN MUAMMOLAR**

Shahrisabz Davlat Pedagogika Instituti

Talaba: Aliyeva Barno Shavkat qizi

Annotatsiya

Mazkur maqolada migratsiya jarayonlarining oilaviy tarbiya tizimiga ta'siri hamda ushbu jarayon natijasida bolalar ijtimoiylashuvida yuzaga keladigan muammolar pedagogik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqotda migratsiyaning oilaviy munosabatlar, ota-ona va bola o'rtasidagi aloqalar hamda tarbiya sifatiga ta'siri yoritilib, muammolarni bartaraf etishning samarali pedagogik yo'llari taklif etiladi. Shuningdek, maqolada migratsiya sharoitida yuzaga keladigan tarbiyaviy bo'shliqlarni aniqlash va ularni bartaraf etish mexanizmlari asoslab beriladi. Bolalar ijtimoiylashuviga salbiy ta'sir etuvchi omillar tizimli ravishda tasniflanadi va ilmiy tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari asosida oilaviy tarbiyaning innovatsion pedagogik modeli ishlab chiqish zarurati asoslanadi.

Kalit so'zlar: migratsiya, oilaviy tarbiya, ijtimoiylashuv, bola shaxsi, pedagogik omillar, ijtimoiy muhit.

Аннотация

В статье анализируется влияние миграционных процессов на семейное воспитание и проблемы социализации детей. Раскрываются изменения в семейных отношениях и предлагаются педагогические пути решения возникающих проблем. Особое внимание уделяется выявлению воспитательных дефицитов, возникающих в условиях миграции.

Систематизируются факторы, негативно влияющие на социализацию детей, и дается их научное обоснование. На основе результатов исследования обосновывается необходимость разработки инновационной педагогической модели семейного воспитания.

Ключевые слова: миграция, семейное воспитание, социализация, педагогические факторы, ребенок.

Abstract

This article examines the impact of migration processes on family upbringing and the socialization of children. It highlights changes in family relationships and proposes pedagogical solutions to emerging problems.

Keywords: migration, family upbringing, socialization, child development, pedagogical factors.

Kirish

Globalashuv jarayonlarining jadallashuvi migratsiya oqimlarining ortishiga olib kelmoqda. Ayniqsa, mehnat migratsiyasi ko'plab oilalarda ota-onaning vaqtinchalik ajralishiga sabab bo'lmoqda. Bu holat esa oilaviy tarbiya tizimiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Migratsiya sharoitida bolalar ko'pincha:

- bir ota-ona yoki qarindoshlar qo'lida qoladi
- emotsional qo'llab-quvvatlashdan mahrum bo'ladi
- nazorat va tarbiya tizimi zaiflashadi

Natijada ijtimoiylashuv jarayoni murakkablashadi. Shu sababli mazkur muammoni pedagogik jihatdan chuqur o'rganish dolzarb hisoblanadi.

Adabiyotlar sharhi

Ilmiy tadqiqotlarda migratsiya va uning oilaga ta'siri keng o'rganilgan.
Xususan:

- migratsiya oilaviy strukturaning o'zgarishiga olib keladi
- ota-onaning yo'qligi bolada psixologik bo'shliq yuzaga keltiradi
- nazoratning pasayishi xulq-atvor muammolariga sabab bo'ladi

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlar migratsiya sharoitida:

- “masofaviy ota-onalik” fenomeni
- bolalarning ijtimoiy moslashuv qiyinchiliklari
- tarbiya sifatining pasayishi

kabi masalalarni alohida ta'kidlaydi.

Mazkur tadqiqotda quyidagi metodlar qo'llanildi:

- ✓ nazariy tahlil va sintez
- ✓ taqqoslash metodi
- ✓ kuzatish
- ✓ pedagogik umumlashtirish

Asosiy qism

XXI asrda globallashtirish jarayonlarining jadallashuvi ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy va demografik o'zgarishlarni keskinlashtirib, migratsiya oqimlarining ortishiga olib kelmoqda. Ayniqsa, mehnat migratsiyasi rivojlanayotgan mamlakatlarda keng tarqalgan ijtimoiy hodisa sifatida namoyon bo'lib, uning oilaviy tizimga ta'siri ko'p qirrali va murakkab xarakter kasb etmoqda. Migratsiya nafaqat iqtisodiy farovonlikni ta'minlash vositasi, balki oilaviy munosabatlar, tarbiya jarayoni va bolalar rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi omil sifatida ham ilmiy tadqiqotlar markazida turibdi.

Zamonaviy oila pedagogikasi nuqtai nazaridan qaralganda, migratsiya jarayonlari oilaning funksional tuzilmasini o'zgartiradi, ota-onaning tarbiyadagi ishtirokini qisqartiradi va natijada bolalarning ijtimoiylashuv jarayonida turli muammolarni yuzaga keltiradi. Ayniqsa, ota yoki onaning uzoq muddatli migratsiyada bo'lishi bolada emotsional yetishmovchilik, ijtimoiy moslashuv qiyinchiliklari hamda xulq-atvor buzilishlariga sabab bo'lishi mumkin. Bu holat esa pedagogika, psixologiya va ijtimoiy ish fanlari kesishgan nuqtada kompleks yondashuvni talab etadi.

Bugungi kunda migratsiya sharoitida voyaga yetayotgan bolalarning ijtimoiylashuvi masalasi nafaqat milliy, balki global miqyosdagi dolzarb muammolardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Chunki bunday bolalar ko'pincha "ijtimoiy xavf guruhi"ga kirib qolish ehtimoli yuqori bo'lib, ularning shaxs sifatida shakllanishi ko'p jihatdan oilaviy tarbiya sifati va ijtimoiy muhit bilan belgilanadi. Shu bois migratsiya jarayonining oilaviy tarbiyaga ta'sirini chuqur tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etishning samarali pedagogik mexanizmlarini ishlab chiqish muhim ilmiy vazifa hisoblanadi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundaki, unda migratsiya sharoitida bolalar ijtimoiylashuvining o'ziga xos xususiyatlari tizimli ravishda o'rganilib, oilaviy tarbiya jarayonini optimallashtirishga qaratilgan ilmiy asoslangan yondashuvlar taklif etiladi. Shu bilan birga, tadqiqot natijalari asosida zamonaviy pedagogik konsepsiyalarni boyitish, amaliyotga yo'naltirilgan tavsiyalar ishlab chiqish va oilaviy tarbiya samaradorligini oshirish imkoniyatlari kengaytiriladi.

1) Migratsiya jarayonida oilaviy tarbiya tizimi quyidagi jihatlar bo'yicha o'zgaradi:

- ota-onaning bevosita ishtiroki kamayadi

- tarbiya jarayoni boshqa shaxslar zimmasiga yuklanadi
- oilaviy nazorat susayadi

Bu esa bola rivojlanishida muvozanatning buzilishiga olib keladi.

2) Migratsiya ta'sirida bolalarda quyidagi muammolar kuzatiladi:

a) Emotsional muammolar:

- ✚ yolg'izlik hissi
- ✚ mehr yetishmovchiligi
- ✚ depressiv kayfiyat

b) Ijtimoiy muammolar:

- ✚ muloqot qiyinchiliklari
- ✚ tengdoshlar bilan moslashuv muammosi

c) Xulq-atvor muammolari:

- ✚ intizomsizlik
- ✚ agressivlik yoki passivlik

d) Ta'limga munosabat:

- ✚ o'qishga qiziqishning pasayishi
- ✚ mas'uliyatning kamayishi

3) Migratsiya sharoitida quyidagi pedagogik omillar muhim hisoblanadi:

Ota-onaning masofaviy ishtiroki (telefon, internet orqali)

- ✓ Maktabning qo'llab-quvvatlovchi roli
- ✓ Ijtimoiy muhitning ta'siri
- ✓ Tarbiya usullarining moslashuvi

Muammolarni bartaraf etish strategiyalari: Ota-onalar uchun tavsiyalar, bolalar bilan muntazam aloqa, emotsional qo'llab-quvvatlash,

masofaviy nazorat tizimi muhimdir. Maktabning roli:psixologik yordam ko'rsatish, individual yondashuv, ijtimoiylashuvni qo'llab-quvvatlash dasturlar. Jamiyat va davlat roli:ijtimoiy xizmatlar tizimini kuchaytirish, migratsiya oilalari uchun maxsus dasturlar,profilaktik ishlar alohida o'rin egallaydi.

Tadqiqotning maqsadi — migratsiya jarayonlarining oilaviy tarbiyaga ta'sirini kompleks o'rganish hamda bolalar ijtimoiylashuvida yuzaga keladigan muammolarni pedagogik jihatdan tahlil qilib, ularni bartaraf etishning samarali strategiyalarini ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqotning vazifalari quyidagilardan iborat:

- migratsiya va oilaviy tarbiya o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni aniqlash;
- bolalar ijtimoiylashuvida yuzaga keladigan asosiy muammolarni tahlil qilish;
- migratsiya sharoitida pedagogik omillar tizimini aniqlash;

muammolarni bartaraf etishga qaratilgan innovatsion pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqish. Ilmiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, migratsiya jarayonining salbiy oqibatlarini kamaytirish uchun an'anaviy tarbiya yondashuvlari yetarli emas, balki zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida yangilangan, integrativ va moslashuvchan modelni joriy etish zarur. Xususan, "masofaviy ota-onalik" konsepsiyasini rivojlantirish, raqamli kommunikatsiya vositalari orqali bolalar bilan muntazam muloqotni yo'lga qo'yish hamda emotsional yaqinlikni saqlash muhim strategik yo'nalish sifatida e'tirof etiladi.

Xulosa

Shuningdek, tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy-amaliy xulosalarga kelindi:

- migratsiya oilaviy tarbiyaning yangi shakl va mexanizmlarini ishlab chiqishni talab etadi;
- bolalar ijtimoiylashuvini qo'llab-quvvatlashda pedagogik profilaktika muhim o'rin tutadi;
- masofaviy tarbiya va nazorat tizimini takomillashtirish dolzarb vazifadir;
- individual yondashuv asosida pedagogik yordam ko'rsatish samarali natijalarni ta'minlaydi.

Umuman olganda, migratsiya jarayonlari sharoitida bolalar ijtimoiylashuvini samarali tashkil etish pedagogika fanining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib, mazkur yo'nalishda olib boriladigan ilmiy tadqiqotlar jamiyat barqarorligi va barkamol avlod tarbiyasini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: O'qituvchi, 1992.
2. Islom Karimov. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
3. Shavkat Mirziyoyev. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent: O'zbekiston, 2017.
4. Urie Bronfenbrenner. The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design. – Cambridge: Harvard University Press, 1979.
5. Diana Baumrind. Child Care Practices Antecedent Three Patterns of Preschool Behavior // Genetic Psychology Monographs, 1967.
6. John W. Santrock. Child Development. – New York: McGraw-Hill, 2011.